

ἔχη τοὺς λόγους του, καὶ νὰ τοὺς ἐκθέσῃ, ἂν θέλῃ νὰ φαίνεται, ὅτι κρίνει, καὶ ὄχι ὅτι ἐνεργεῖ κατ' ἀρέσκειαν ἢ μὲ κακὴν προαίρεσιν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι'.

Πῶς ὀφείλει τὸ ἔθνος νὰ μεταχειρίζεται τὸ δίκαιον τῆς κυριότητός του, διὰ νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκοντά του, ὡς πρὸς τὴν ἀθάνατον χρῆσιν.

§ 131. Γενικὸν καθήκον τοῦ ἰδιοκτῆτου.

Ἐπειδὴ τὸ δίκαιον τῶν ἔθνῶν πραγματεύεται τόσον περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἔθνῶν, ὅσον καὶ περὶ τῶν δικαιωμάτων των, ἀφοῦ εἰς τὸ περὶ τῆς ἀθάνατης χρήσεως Κεφάλαιον εἶπομεν τί δύνανται τὰ ἔθνη νὰ ἀπαιτήσωσι ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτην, ὀφείλομεν ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρὸς τοὺς ἄλλους καθηκόντων αὐτοῦ τούτου τοῦ ἰδιοκτῆτου. Ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ἀνήκει νὰ κρίνῃ ἂν τῶντι ἢ χρῆσις εἶναι ἀθάνατη, ἂν δὲν προξενῇ εἰς αὐτὸν μὴτε βλάβην μὴτε ἐνόχλησιν, ὀφείλει καὶ αὐτὸς νὰ μὴν ἀπαγορεύῃ τὴν βλαβερὰν χρῆσιν εἰμὴ διὰ λόγους ἀληθεῖς καὶ βασίμους· τὸ φυσικὸν δίκαιον τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ δὲν πρέπει αὐτὸς νὰ παρατηρῇ μικρολογίας, ἀσημάντους ζημίας, ἢ μίαν ἀνεπαίσθητον ἐνόχλησιν· τὰ χρεῖα τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἀπαγορεύουσι, καὶ ὁ ἀμοιβαῖος ἔρως, τὸν ὁποῖον πρὸς ἀλλήλους χρεωσοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπαιτεῖ ἔτι μεγαλύτερας θυσίας. Ἐκαστον λοιπὸν ἔθνος ὀφείλει νὰ ρυθμίσῃ τὴν ὡς πρὸς τοῦτο διαγωγὴν του κατὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὰς χρεῖας τῶν ἄλλων, καὶ νὰ θεωρῇ ὡς μηδὲν παραμικρὸν τι ἔξοδον, ἢ ὑποφερτὴν τινα ἐνόχλησιν, ὅταν ἐντεῦθεν μέλλῃ νὰ προκύψῃ μέγαλον καλὸν διὰ τοὺς ἄλλους. Δὲν εἶναι ἡμῶς ὑπόχρεως νὰ ἐξυδευθῇ σημαντικὰ, ἢ νὰ ὑποφέρῃ μεγάλας ἐνοχλήσεις, διὰ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τοὺς ἄλλους χρῆσιν τινα, μὴτε πολλὰ ὠφέλιμον, μὴτε ἀναγκαίαν. Ἡ θυσία, τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα ἀπαιτοῦμεν δὲν προσβάλλει τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους· πρέπει φυσικὰ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔθνη θέλουσιν ἀμοιβαίως φερθῆναι ὡς καὶ αὐτὸ, καὶ ἐκ τούτου ὅποια ἀγαθὰ θέλουσι προκύψῃ δι' ὅλας τὰς πολιτείας!

§. 132. Περὶ τῆς ἀθάνας διατάξεως.

Δέν δύναται ἡ εἰσαγωγή τῆς ἰδιοκτησίας νὰ ἀφαιρέσῃ εἰς τὰ ἔθνη τὸ δικαίωμα νὰ διατρέχῃσι τὴν γῆν διὰ νὰ κοινωνῶσιν ἀναμεταξύτων, διὰ νὰ συνεμπορεύωνται, καὶ διὰ ἄλλους δικαίους λόγους. Ἡμπορεῖ μόνον ὁ κύριος τοῦ τόπου νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν διάβασιν εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας αὐτὴ ἀποκαθίσταται ἐπικίνδυνος ἢ βλαβερά. Ὅφείλει λοιπὸν νὰ τὴν παραχωρῇ δι' αἰτίας νομίμους, ὅποταν γίνεται χωρὶς τινὰ βλάβην του. Δέν ἡμπορεῖ δὲ νομίμως νὰ ἐπιβάλλῃ συμφωνίας φορτικὰς εἰς παραχώρησιν, τὴν ὁποίαν ἐνέχεται νὰ κάμῃ, καὶ τὴν ὁποίαν δέν δύναται νὰ ἀποποιηθῇ, ἂν θέλῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ χρέη του, καὶ νὰ μὴ καταχρᾶται τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας του. Ὁ κόμης Λούπφεν ἐμπόδισε παρὰλόγως μερικὰς πραγματείας εἰς τὴν Ἀλσακίαν· οἱ δὲ ἰδιοκτῆταί των ἀνεφέρθησαν προσκλαιόμενοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα Σιγισμύνδον, ὁ ὁποῖος εὗρίσκετο τότε εἰς τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντίας· αὐτὸς δὲ συνήθρυσεν τοὺς ἐκλέκτορας, τοὺς πρίγγιπας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων, προσκαλέσας αὐτοὺς νὰ ἐξετάσῃσι τὴν ὑπόθεσιν. Ἡ γνώμη τοῦ κόμητος τοῦ Νουρεμβέργ εἶναι ἀξιοσημείωτος. « Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδημιούργησεν τὸν Οὐρανὸν « δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς ἀγίους του, ἔδωκε τὴν γῆν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πρὸς χρῆσιν τοῦ πένητος καὶ τοῦ πλουσίου. Οἱ δρόμοι λοιπὸν ἔγειναν δι' αὐτοὺς, καὶ ὁ Θεὸς δέν τοὺς καθυπέταξεν εἰς κανένα φόρον. » Τὸ συμβούλιον κατεδίκασεν τὸν κόμητα Λούπφεν νὰ ἐπιτρέψῃ τὰς πραγματείας, καὶ νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα καὶ τὰς ζημίας, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παρεμπόδισίν των μὲ κανέν ἰδιαιτέρον δικαίωμα. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνέκρινεν ταύτην τὴν γνώμην, καὶ διέταξε τὴν ἐκτέλεσίν της.

§. 133. Περὶ τῶν ἐγγυήσεων, τὰς ὁποίας δύναται τις νὰ ἀποκτήσῃ.

Ἄν ὅμως ἡ διάβασις ἐπαπειλῇ τινὰ κίνδυνον, ἔχει τὸ δικαίωμα ἡ πολιτεία νὰ ἀπαιτήσῃ ἐγγυήσεις, τὰς ὁποίας δέν δύναται νὰ ἀποποιηθῇ ὁ διαβάνων, διότι τότε μόνον χρεωσικῶς παραχωρεῖται εἰς αὐτὸν ἡ διάβασις, ὅταν δέν συνεπιφέρῃ βλάβην.

§. 134. Περὶ διαβάσεως τῶν πραγματειῶν.

Ὡσαύτως πρέπει νὰ παραχωρῆται ἡ ἄδεια τῆς διαβάσεως τῶν

πραγματειῶν· καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν συνεπιφέρει συνήθως κάμριαν βλάβην, ἤθελεν ἀδικεῖ τὸ ἔθνος, ὑσερῶν αὐτὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ὅποιος ἤθελε τὴν ἀποποιηθῆ χωρὶς δικαίους λόγους. Ἄν ἡ διάβασις αὕτη προξενῆ τινα ἐνόχλησιν, ἢ ἔξοδα διὰ τὰς διώρυγας καὶ τοὺς δρόμους, ἢ ἀποζημίωσις γίνεται διὰ τῶν δικαιωμάτων τοῦ περάσματος. (Βιβλ. Α'. §. 103.)

§ 135. Περί διατριβῆς ἐπὶ τοῦ τόπου.

Ὅμιλοῦντες περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς κυριότητος, εἵπομεν ἄνωτέρω, ὅτι ὁ κύριος τῆς ἐπικρατείας ἠμπορεῖ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν εἴσοδόν τῆς, ἢ νὰ τὴν ἐπιτρέψῃ ὑφ' ὁποιασδήποτε ἤθελε κρίνει αἰρέσεις· ἦτον τότε λόγος περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δικαιώματος του, δηλ. περὶ ἐκείνου τοῦ δικαιώματος, τὸ ὁποῖον ἐνέχονται οἱ ξένοι νὰ εὐλαβῶνται. Ἦδη δὲ ὅπου ἐξετάζομεν τὸ πρᾶγμα ὑπ' ἄλλην μορφήν, καὶ ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ ἰδιοκτήτου, ἢ ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν του δίκαιον, πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αὐτὸς δὲν δύναται χωρὶς ἰδιαιτέρους καὶ σημαντικούς λόγους νὰ ἀποποιηθῆ εἴτε τὴν διάβασιν, εἴτε τὴν διατριβὴν εἰς τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι τὰς ζητοῦσι δι' αἰτίας νομίμους. Καθότι ἡ διάβασις, ἢ ἡ διατριβὴ εἶναι εἰς ταύτην τὴν περίπτωσιν χρήσεως ἀθώας, καὶ ὁ φυσικὸς νόμος δὲν τῷ δίδει τὸ δικαίωμα νὰ τὰς ἀποποιηθῆ· ἀλλὰ μολονότι τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἐνέχονται ἐν γένει νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἀμαρτάνει οὐχ ἦτον κατὰ τῶν καθηκόντων του, ἐὰν ἡ ἀπάρνησίς του ἦναι παράλογος· αὐτὸς ἐνεργεῖ χωρὶς ἀληθές δικαίωμα, καὶ μόνον καταχράται τὸ ἐξωτερικόν του δίκαιον. δὲν δύναται τις λοιπὸν, χωρὶς λόγους ἰδιαιτέρους καὶ κατεπείγοντας, νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν διατριβὴν εἰς τὸν ξένον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑγείαν του, ἢ νὰ φωτισθῆ εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὰς ἀκαδημίας. Ἡ διαφορὰ τῆς θρησκείας δὲν εἶναι αἰτία ἀποχρῶσα τοῦ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ, φθάνει μόνον νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κηρύττῃ ἄλλα δόγματα· καθότι ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν τῷ ἀφαιρεῖ τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπότητος.

§ 136. Τί ποιητέον ὡς πρὸς τοὺς αἰτοῦντας τὴν παντοτεσ-
νὴν κατοικίαν ξένους.

Εἶδομεν πῶς τὸ δίκαιον τῆς ἀνάγκης ἠμπορεῖ ἐνίοτε νὰ ἐπιτρέ-
ψη εἰς τὸν ἐκ τῆς κατοικίας του διωκόμενον λαόν, νὰ ἀποκατα-
σαθῇ εἰς ξένην ἐπικράτειαν. Καὶ ἀναμφιβόλως πᾶσα πολιτεία ὀ-
φείλει νὰ βοηθῇ καὶ νὰ προσατεύῃ τὸν δυσυχοῦντα τοῦτον λαόν,
καθόσον τὰ πρὸς ἑαυτὴν καζήκοντα τὸ συγχωροῦσι. Τὸ νὰ πα-
ραχωρηθῇ ὅμως εἰς αὐτὸν τόπος ἀποκαταστάσεως ἐπὶ τῆς ἐπικρα-
τείας, εἶναι πρᾶγμα εἰς ἄκρον σπουδαῖον, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτε-
λέσματα ὀφείλει νὰ σκεφθῇ ὠρίμως ὁ ὁδηγὸς τῆς πολιτείας. Οἱ
αὐτοκράτορες Πρόβος καὶ Οὐαλέντιος ἐγνώρισαν, ἀλλὰ πολλὰ ἄρ-
γὰ, ὅτι ἐβλάφθησαν τὰ μέγιστα, παραδεχθέντες εἰς τὴν ἐπικρά-
τειαν τῆς Ῥώμης τὰ πολυάριθμα σώματα τῶν Γεπίδων, τῶν
Οὐαυδάλων, τῶν Γότθων καὶ ἄλλων βαρβάρων. Ἄν λοιπὸν ὁ κυ-
ριάρχης νομίζῃ ἐπικίνδυνον τὴν παραδοχὴν τῶν τοιούτων, ἔχει τὸ
δικαίωμα νὰ μὴ τοὺς συγχωρήσῃ νὰ ἀποκατασταθῶσιν ἐντὸς τῆς ἐ-
πικρατείας του, ἢ καὶ, παραδεχόμενος αὐτοὺς, νὰ λάβῃ τὰ πλεον
προβλεπτικὰ μέτρα. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἠθέλεν εἶσθαι νὰ μὴν ἐπιτρέ-
ψῃ νὰ κατοικήσωσιν ὅλοι οὗτοι οἱ ξένοι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τό-
πον, καὶ νὰ διαμένωσιν εἰς εἶδος λαοῦ ἰδιαιτέρου. Ἄνθρωποι, οἱ ὁ-
ποῖοι δὲν ἠμπόρουν νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰς ἐσίας των, δὲν δύναν-
ται νὰ ἀπαιτήσωσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς ξένην
γῆν, ἐν εἴδει σώματος ἢ ἔθνους ἰδιαιτέρου. Ὁ κυριάρχης, ὁ ὁποῖος
τοὺς δέχεται, δύναται νὰ τοὺς διασκορπίσῃ, καὶ νὰ τοὺς δια-
νεύσῃ εἰς τὰς ὀλίγον κατοικημένας πόλεις καὶ ἐπαρχίας. Τοιοῦτο-
τρόπως ἢ φιλάνθρωπος αὕτη πρᾶξις του θέλει γραφῆ εἰς ὄφελός
του, καὶ θέλει αὐξήσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὰ κέρδη τῆς πολιτείας.

§ 137. Περὶ τοῦ εἰς γενικὴν τινα ἀδειαν ἐπισηριζο-
μένου δικαιώματος.

Ὅταν διὰ τῶν νόμων ἢ τῶν ἐθίμων τινος πολιτείας, ἐπιτρέ-
πωνται ἐν γένει μερικαὶ πράξεις εἰς τοὺς ξένους, π. χ. νὰ περιέρχων-
ται ἐντὸς τοῦ κράτους ἐλευθέρως καὶ ἄνευ ῥητῆς ἀδείας, νὰ νυμ-
φεύωνται, νὰ ἀγοράζωσιν ἢ νὰ πωλῶσι μερικὰς πραγματείας,
νὰ θηρεύωσι, νὰ ψαρεύωσι, κτλ. τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἠθέλε τις

ἐξαιρέσει τῆς γενικῆς ταύτης ἀδείας, θέλει δικαίως θεωρεῖσθαι ὡς ὑβρισμένον, ἂν ἄλλως δὲν ὑπάρχωσιν ἰδιαίτεροι καὶ νόμιμοι λόγοι νὰ τῷ ἀποποιηθῇ τις ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συγχωρεῖ εἰς τοὺς ἄλλους ἀδιαφόρως. Ὁ λόγος εἶναι ἐνταῦθα περὶ πράξεων χρήσεως ἀθώας, καὶ τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον τὰς ἐπιτρέπει ἀδιασώλως εἰς τοὺς ξένους, ὁμολογοῦν τοιουτοτρόπως, ὅτι τὰς θεωρεῖ ἀληθῶς ἀθώας ὡς πρὸς ἑαυτὸ, ἀναγνωρίζει τὸ ἐπ' αὐτῶν δικαίωμα τῶν ξένων (§. 127.). Ἡ ἀθωότης εἶναι προφανῆς, καθότι τὴν ὁμολογεῖ ἡ πολιτεία, ἢ δὲ ἀπάρνησις χρήσεως προφανῶς ἀθώας εἶναι, ὡς εἶδομεν, ὑβρις. (§. 129.) Περιπλέον ἢ κατὰ τινος λαοῦ ἀναίτιος ἀπαγόρευσις τῶν ἀδιασώλως ἐπιτρεπομένων εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, εἶναι κατὰ πολλὰ ὑβριστικὴ ἐξαιρέσις, καθότι δὲν ἤμπορεῖ νὰ προέρχεται, εἰμὴ ἀπὸ μῖσος ἢ καταφρόνησιν. Ἄν ἔχη τις ἰδιαίτερον καὶ πολλὰ βάσιμον λόγον νὰ τὸν ἐξαιρέσῃ, ἢ χρήσις τοῦ πράγματος ἐκεῖνου δὲν εἶναι πλέον ἀθώα ὡς πρὸς τοῦτον τὸν λαόν, καὶ διὰ τοῦτο ὑβρις δὲν τῷ γίνεται τότε καμμία. Ἡμπορεῖ πρὸς τοῦτοις ἀκόμη ἡ πολιτεία νὰ ἐξαιρέσῃ, ἐν εἴδει ποινῆς, ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀδείας τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἤθελε τῇ δώσει εὐλόγους παραπόνων αἰτίας.

§. 138. Περὶ τοῦ ἐν εἴδει εὐεργεσίας παραχωρουμένου δικαιώματος.

Τὰ δὲ τοιαῦτα δικαιώματα, τὰ ὁποῖα δίδονται εἰς μερικὰ ἔθνη διὰ λόγους ἰδιαιτέρους, παραχωροῦνται ἢ ἐν εἴδει εὐεργεσίας, ἢ διὰ συνθηκῶν, ἢ πρὸς ἀναγνώρισιν ἐκδουλεύσεων, καὶ δύνανται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν τὰ ἀπολαμβάνουσι νὰ νομίσωσιν ἑαυτοὺς ὑβρισμένους. Τὸ ἔθνος δὲν νομίζει ὅτι αὐταὶ αἱ πράξεις εἶναι χρήσεως ἀθώας, ἀφ' οὗ δὲν τὰς συγχωρεῖ ἀδιακρίτως εἰς ὅλους· ἔπειτα ἠμπορεῖ αὐτὸ νὰ παραχωρήσῃ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἐδικοῦ του κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, καὶ δὲν δύναται κανεὶς νὰ παραπονεθῇ, ἢ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἰδίαν χάριν.

§. 139. Ὅφειλε τὸ ἔθνος νὰ ᾔηται φιλόφρον.

Ἡ φιλανθρωπία δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ συγχωρῇ εἰς τὰ ξένα ἔθνη τὴν ἀθώαν χρήσιν τῶν πραγμάτων μας, ἀλλ' ἀπαιτεῖ περιπλέον νὰ τοῖς εὐκολύνωνται, ὅσον ἔνεσι, καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτῆν. Εἶναι λοιπὸν ἔργον παντὸς πεπολιτευμένου

ἔθνους νὰ φροντίζη διὰ νὰ εὐρίσκωνται παντοῦ ξενοδοχεῖα πρὸς κατοικίαν καὶ τροφήν τῶν διαβατῶν, νὰ ἐπαγρυπνῆ ὥστε νὰ χαιρῶσιν ἀσφάλειαν, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζωνται ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρώπως. Εἶναι ἔργον πεπολιτευμένου ἔθνους νὰ δέχεται φιλοφρόνως τοὺς ξένους, καὶ νὰ τοὺς περιποιῆται εἰς πᾶσαν περίσσειαν. Τοιοῦτοτρόπως ἕκαστος πολέτης, ἐκπληρῶν τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καθήκοντά του, θέλει δουλεύει ὠφελίμως καὶ τὴν πατρίδα του. Ἡ ἀρετὴ ἀνταμείβεται πάντοτε μὲ τὴν δόξαν, καὶ ἡ σοργή, τὴν ὁποίαν ἔλκει ὁ περιποιητικὸς χαρακτήρ, προάγει πολλάκις πολλοῦ λόγου ἄξια ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν ἐπικράτειαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Α΄.

Περὶ χρονίας νομῆς (usucapio) καὶ παραγραφῆς (prescription) μεταξὺ τῶν ἔθνῶν.

§. 140. Ὅρισμός τῆς χρονίας νομῆς καὶ τῆς παραγραφῆς.

Ἄς τελειώσωμεν τὴν περὶ τῆς κυριότητος καὶ τῆς ἰδιοκτησίας συζήτησιν μὲ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀξιολόγου ζητήματος, τὸ ὁποῖον διαίρεσε τόσον τὰς γνώμας τῶν σοφῶν. Ζητεῖται, ἂν ἡ χρονία νομὴ καὶ ἡ παραγραφή δύνανται νὰ λάβωσι χώραν μεταξὺ λαῶν, ἢ πολιτειῶν ἀνεξαρτήτων;

Χρονία νομὴ καλεῖται ἡ διὰ πολυχρονίου, ἀδιακόπου καὶ ἀνενοχλήτου κατοχῆς ἀπόκτησις τῆς κυριότητος· ὅ ἐστιν ἀπόκτησις ἀποδεικνυομένη μὲ ταύτην μόνην τὴν κατοχήν. Ὁ Οὐάλφιος τὴν ὀρίζει « Ἀπόκτησιν κυριότητος, σφριζομένην ἐφ' ὑποτιθεμένης παραιτήσεως » καὶ ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἐξηγεῖ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ πολυχρόνιος καὶ ἡτυχος κατοχὴ δύναται νὰ προάξῃ τὴν ἀπόκτησιν τῆς κυριότητος. Ὁ Μοδεστῖνος (Πανδ. Βιβλ. 3.) λέγει, συμφῶνως μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ὅτι χρονία νομὴ εἶναι ἡ διὰ τῆς νομίμου πολυχρονίου κατοχῆς ἀπόκτησις τῆς κυριότητος.

Παραγραφή εἶναι ἡ ἀπώλειά τινος δικαιώματος, σφριζομένη εἰς πολυχρόνιον αὐτοῦ παραμέλησιν, καὶ εἰς ὑποτιθεμένην συγκατάθεσιν. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος, καὶ ἐκεῖνος τῆς χρονίας νομῆς, ἐξηγεῖ πῶς ἡ πολυχρόνιος ἀμέλειά τινος δικαιώματος προάγει τὴν ἀπώλειάν του.

§. 141. Ὅτι ἡ χρονία νομὴ καὶ ἡ παραγραφὴ ἐπρίζονται εἰς τὸ φυσικὸν δίκαιον.

Ἡ ἰδιοκτησία τῶν πραγμάτων, καὶ μάλιστα τῆς γῆς, δὲν εἰσῆχθη ἀπὸ τὴν φύσιν· ἡ φύσις μόνον ἐγκρίνει τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἰδιοκτησίας διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἠθέλει λοιπὸν εἶσθαι παράλογον νὰ εἴπη τις, ὅτι μὲ τὸ νὰ εἰσῆχθησαν ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ κυριότης, ἢ μπορεῖ ὁ φυσικὸς νόμος νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην δικαιώματα, δυνάμενα νὰ τράξωσι τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν. Τοιοῦτον ἠθέλεν εἶσθαι τὸ δικαίωμα νὰ ἀμελήσῃ τις διόλου τὸ πρᾶγμα του, νὰ τὸ ἀφήσῃ πολὺν καιρὸν ὡς πρᾶγμα παρητημένον ἢ ἀδέσποτον, καὶ ἔπειτα νὰ ἔλθῃ νὰ τὸ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν καλῆ πίσει νομέα, ὅστις ἐνδέχεται νὰ τὸ ἔλαβε πληρόνων τὸ ἀντίτιμον, ἢ νὰ τὸ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἢ ὡς προῖκα τῆς γυναικὸς του, ἐν ᾧ ἢ μποροῦσε νὰ ἀποκτήσῃ ἄλλα κτήματα, ἂν ἤξευρεν ὅτι ἡ κτήσις αὕτη δὲν ἦτον νόμιμος ἢ βεβαία. Μικρὰν τοῦ νὰ παραχωρῇ τοιοῦτον δικαίωμα, ὁ φυσικὸς νόμος διατάττει μάλιστα τὸν ἰδιοκτήτην νὰ φροντίσῃ περὶ τοῦ πράγματός του, καὶ τὸν ὑποχρεοῖ νὰ φανερώσῃ τὰ δικαιώματά του, διὰ νὰ μὴν ἀπατῶνται οἱ ἄλλοι· ὁ φυσικὸς νόμος δὲν ἐγκρίνει τὴν ἰδιοκτησίαν του, καὶ δὲν τὴν ἀσφαλίζει, εἰμὴ μὲ αὐτὰς τὰς συμφωνίας. Ἄν τὴν ἀμελήσῃ τόσο, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν ἀναζητήσῃ χάρις νὰ ριφοκινδυνεύσῃ τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων, ὁ φυσικὸς νόμος δὲν τὸν συγχωρεῖ νὰ τὴν ἐκνικήσῃ. (revendiquer.) Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ νομίζεται ἡ ἰδιοκτησία δικαίωμα τόσο ἀπεριόριστον, καὶ τόσο ἀναφαίρετον, ὥστε νὰ δύναται τις ἰκανὸν καιρὸν νὰ τὴν παραμελήσῃ ὀλότελα, χωρὶς νὰ τὸν μέλλῃ διὰ τὰ ἐκ τῆς ἀμελείας ταύτης ἐνδεχόμενα νὰ προκύψωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν ἀτοπήματα, καὶ νὰ θέλῃ πάλιν νὰ τὴν ἀναζητήσῃ ἀκολούθως, κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του. Διὰ ποῖον ἄλλον λόγον παραγγέλλει ὁ φυσικὸς νόμος εἰς ὅλους νὰ σέβωνται τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἰδιοκτησίας ὡς πρὸς ἑσούς τὸ ἐνεργοῦσι, πάρεξ διὰ τὴν ἡσυχίαν, τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας; Αὐτὸς λοιπὸν ὁ νόμος θέλει διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους νὰ ὑποτίθεται, ὅτι ὁ πολὺν καιρὸν παραμελῶν τὸ πρᾶγμα του ἰδιοκτήτης, τὸ παραιτεῖ ὅπως διόλου.

Τοῦτο σχηματίζει τὴν ἀπόλυτον καὶ νομικὴν πρόληψιν τῆς παρατήσεως τοῦ πράγματος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἄλλος ζηριζόμενος νομῖμος, ἰδιοποιεῖται τὸ παρητημένον πρᾶγμα. Πρόληψιν δὲ ἀπόλυτον δὲν ἐννοοῦμεν τὸν συμπερασμὸν τῆς μουσικῆς βουλήσεως τοῦ ἰδιοκτῆτου, ἀλλὰ θέσιν τινα, τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ὁ φυσικὸς νόμος νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὡς ἀληθῆ καὶ σαθεράν, διὰ νὰ διατηρηται ἡ εὐταξία καὶ ἡ εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὡς τὸ ἐξ αὐτῆς προκύπτον δικαίωμα εἶναι σαθερὸν καὶ δίκαιον ὄχι ὑλιγώτερον τῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ζηρίζεται καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους. Ὁ καλῆ πίσει λοιπὸν νομῆς, ζηριζόμενος εἰς τοιαύτην πρόληψιν, ἔχει δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν φυσικὸν νόμον· καὶ οὗτος ὁ νόμος, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ᾔῃαι τοῦ καθενὸς τὰ δικαιώματα σερεὰ καὶ βέβαια, δὲν συγχωρεῖ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐνοχληθῆ αὐτὸς ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν του.

Τὸ δίκαιον τῆς χρονίας νομῆς σημαίνει κυρίως, ὅτι ὁ ἐν καλῆ πίσει νομῆς δὲν εἶναι ὑπόχρεως, μετὰ τὴν πολυχρόνιον νομὴν, νὰ θέσῃ τὴν ἰδιοκτησίαν του εἰς διαφιλονείκησιν· αὐτὸς τὴν ἀποδεικνύει δι' αὐτῆς του τῆς νομῆς, τὴν δὲ ἀπαίτησιν τοῦ ὡς ἰδιοκτῆτου παρουσιαζομένου, τὴν ἀποκρούει διὰ τῆς παραγραφῆς. Ὁ κανὼν οὗτος εἶναι δικαιοτάτος. Καθότι ἂν ἐσυγχωρεῖτο εἰς τὸν ἐνάγωντα νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἰδιοκτησίαν του, ἤθελε πολλάκις συμβῆ νὰ παρουσιάσῃ ἐνεργεσάτως κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποδείξεις, αἱ ὑποῖαι ἴσως δὲν ἔλαβον τοῦτον τὸν χαρακτῆρα, εἰμὴ διὰ τὴν ἀπώλειάν τινος ἐγγράφου, ἢ τινος μαρτυρίας, διὰ τῶν ὁποίων ἤθελεν ἀνακαλυφθῆ, ὅτι αὐτὸς εἶχε χάσει ἢ μεταδώσει τὸ δίκαιόν του εἰς ἄλλον. Εἶναι τάχα εὐλογον νὰ ἤμπορῃ αὐτὸς νὰ ρίψῃ ἀμφιβολίαν ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ νομῆως, ἀφ' οὗ ἀπὸ ἐδικήν του ἔλλειψιν κινδυνεύει ἡ ἀλήθεια νὰ γίνῃ ἀδηλος; Ἄν ᾔῃαι ἀναπόφευκτον νὰ χάσῃ ὁ ἕτερος τῶν δύο τὸ ἐδικόν του, εἶναι δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν τὴν ζημίαν ἐκεῖνος, ὅστις ὑπέπεσεν εἰς ἔλλειψιν.

Ὡς τόσον εἶναι βέβαιον ἥτι, ἂν ὁ ἐν καλῆ πίσει νομῆς ἀνακαλύψῃ μετὰ βεβαιότητος πῶς ὁ ἐνάγων εἶναι ἀληθῶς ἰδιοκτῆτης, καὶ δὲν παραίτησέ ποτε τὸ δικαίωμά του, ὑφείλει ἐν συνειδήσει,

καὶ κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον, νὰ ἐπιστρέψῃ ὅσας ἔλαβεν ὠφελείας ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦ ἐνάγοντος. Ἡ ἐκτίμησις ὁμῶς αὕτη δὲν γίνεται τόσον εὐκόλῃ, καὶ κρέμαται ἀπὸ τὰς περιστάσεις.

§. 142. Τί ἀπαιτεῖται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς συνήθους παραγραφῆς.

Ἐπειδὴ δὲν δύναται ἡ παραγραφή νὰ σηριχθῇ, εἰμὴ μόνον εἰς μίαν ἀπόλυτον, ἢ νομίμον πρόληψιν, ἔπεται ὅτι δὲν λαμβάνει χώραν, ἐὰν ὁ ἰδιοκτήτης δὲν παρημέλησε τῶντι τὸ δικαίωμα του. Αὕτη δὲ ἡ ἀίρεσις ὑποδέτει τρία πράγματα. Α'. νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ παρυσήσῃ ὁ ἰδιοκτήτης, ὅτι ἡ ἀγνοιά του, ἢ ἐκεῖνη τῶν προκατόχων του, ἦτον ἀναπήφευκτος. Β'. νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν σιωπὴν του μὲ λόγους νομίμους καὶ βασίμους. Γ'. νὰ παρημέλησε τὸ δίκαιόν του, καὶ νὰ τὸ ἀπεσιώπησεν εἰς διάστημα ἰκανῶν χρόνων· καθότι ἡ παραμέλησις ὀλίγων χρόνων, οὐδ' ἀνίκανος νὰ προάξῃ τὴν σύγχυσιν, καὶ νὰ κατασῆσῃ ἀμφιβαλλόμενα τὰ ἀμοιβαῖα δικαιώματα τῶν μερῶν, δὲν ἀρκεῖ νὰ γεννήσῃ ἢ νὰ σηρίξῃ τὴν πρόληψιν τῆς ἐγκαταλείψεως. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποφασίσῃ τις εἰς τὸ φυσικὸν δίκαιον, πόσοι χρόνοι ἀπαιτῶνται εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς παραγραφῆς. Τοῦτο κρέμαται ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ διαφιλονεικουμένου πράγματος, καὶ ἀπὸ τὰς περιστάσεις.

§. 143. Περί τῆς ἀμνημονεύτου παραγραφῆς.

Ὅσα εἶπομεν εἰς τὸν προηγούμενον παράγραφον ἀφυρῶσι τὴν συνήθη παραγραφήν. Εἶναι ὁμῶς ἄλλη μία, τὴν ὁποίαν καλοῦσι παραγραφήν ἀμνημόνευτον, διότι σηρίζεται ἐπὶ νομῆς ἀμνημονεύτου, ἢ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀγνωστος, ἢ καὶν τόσον σκοτεινὴ, ὥστε νὰ μὴν ἦναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ, ἂν ὁ νομεὺς ἔλαβε τὸ δικαίωμα του ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην, ἢ τὴν νομὴν μόνον ἀπὸ ἄλλον τινά. Ἡ ἀμνημόνευτος αὕτη παραγραφή ἐξασφαλίζει τὸ δικαίωμα τοῦ νομέως ἐναντίον πάσης ἐκνικήσεως· καθότι δικαιωματικῶς ἐκλαμβάνεται ἰδιοκτήτης, ἐν ᾧσῳ δὲν ἔχει τις βασίμους λόγους κατ' αὐτοῦ· καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῶσι τοιοῦτοι λόγοι, ὅταν ἡ ἀρχὴ τῆς νομῆς του καλύπτεται ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πολυετείαις. Αὕτη μάλιστα πρέπει νὰ τὸν ἀσφαλίσῃ ἐναντίον πάσης ἀπαιτήσεως, ἢ προσβαλλούσης τὸ δικαίωμα του. Καθότι ὁποῖα ἄτοπα δὲν ἤθελαν

ἀκολουθήσει, ἂν ἐσύγχωρεῖτο νὰ διαφιλονεικῆσῃ τὰ δικαιώματα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀναγνωρισθέντα, μάλιστα ὅταν ἡ πλυε-
τεία ἐξήλειψε τὰ μέσα τοῦ νὰ ἀποδειχθῶσιν; Ἡ ἀμνημόνευτος
λοιπὸν νομῆ εἶναι δικαίωμα ἀκαταμάχητον, καὶ ἡ ἀμνημόνευτος
παραγραφὴ μέσον ἀνεπίδεκτον ἐξαιρέσεως. Ἐκατέρα σφριζεται εἰς
πρόληψιν, τὴν ὁποίαν ὁ φυσικὸς νόμος μᾶς παραγγέλλει νὰ θεω-
ρήσωμεν ὡς ἀλήθειαν ἀδιαφιλονεικῆτον.

§. 144. Περὶ τοῦ παρισάνοντος τὰς αἰτίας τῆς σιωπῆς του.

Δὲν ἔμπορεῖ ὅμως τις νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν συνήθη παραγραφὴν
ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις παρουσιάζει δικαίας αἰτίας τῆς σιωπῆς
του, π.χ. ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ, ἀνεχαιτίζεται ἀπὸ βιά-
σιμον φόβου, κτλ. καθότι δὲν ἔμπορεῖ πλέον τότε νὰ ὑποτεθῆ,
ὅτι παραίτησα τὸ δίκαιόν του. Αὐτὸς δὲν πταίει, ἂν ἐνόμισαν,
ὅτι ἐδύνατο νὰ τὰ ὑποθέσωσιν, ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ βλαφθῆ
ἐκ τούτου. Πρέπει νὰ τῷ δοθῆ ἡ ἄδεια νὰ ἀποδείξῃ μὲ εὐκρίνειαν
τὴν ἰδιοκτησίαν του. Τιαύτας ἀπολογίας ἐναντίον τῆς παραγρα-
φῆς τὰς μετεχειρίσθησαν πολλάκις κατὰ τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων,
τῶν ὁποίων αἱ τρομεραὶ δυνάμεις ἐπέβαλον μακρὰν σιωπὴν εἰς τὰ
ἀδύνατα θύματα τῶν ἀρπαγῶν των.

§. 145. Περὶ τοῦ ἀποχρῶντος δαλοῦντος, ὅτι δὲν θέλει νὰ
παραίτησῃ τὸ δικαίωμα του.

Εἶναι ὡσαύτως ἐναργέστατον, ὅτι δὲν ἔμπορεῖ τις νὰ ἐπικαλε-
σθῆ τὴν παραγραφὴν κατὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου, ὅστις, μὴ δυνάμενος
ἐνεσώτως νὰ ζητήσῃ τὰ δικαιώματά του, περιορίζεται εἰς τὸ νὰ
δηλώσῃ ἀποχρῶντως μὲ ὅποιονδήποτε τρόπον, ὅτι δὲν θέλει νὰ
τὸ παραίτησῃ. Εἰς τοῦτο χρησιμεύουσιν αἱ διαμαρτυρήσεις. Οἱ
δὲ ἡγεμόνες διαφυλάττουσι μεταξύ των τὸν τίτλον καὶ τὰ παρά-
σημα εἴτε ἡγεμονίας τινος εἴτε ἐπαρχίας, διὰ νὰ φανερῶσιν,
ὅτι δὲν παραιτοῦσι τὰ δικαιώματά των.

§. 146. Παραγραφὴ σφριζομένη εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἰδιοκτῆτου.

Ὁ ἰδιοκτῆτης, ὅστις ἐνεργεῖ ἢ παραμελεῖ πράξεις, τὰς ὁποίας
δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἢ νὰ παραμελήσῃ, ἂν δὲν παραιτῆ τὸ
δικαίωμα του, δηλοῖ μὲ τοῦτο ἀποχρῶντως, ὅτι δὲν θέλει νὰ τὸ
διατηρήσῃ, ἐκτὸς μόνον ἂν κάμῃ ῥητὴν περὶ τούτου ἐπιφύλαξιν.

Ἔχει καθείς ἀναμφιβόλως τὸ δίκαιον νὰ νομίση ἀληθινὸν ὅ, τι αὐτὸς ἀποχρώντως ἐκφράζει, εἰς τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν· ἐπομένως, καθείς νομίμως ὑποδέχεται, ὅτι αὐτὸς παραιτεῖ τὸ δικαίωμα του· καὶ ἂν κἀμμίαν φοράν ἤθελε ζητήσει νὰ τὸ ἀναλάβῃ, δύναται νὰ ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς παραγραφῆς.

§. 147. Ἡ χρονία νομὴ, καὶ ἡ παραγραφὴ ἐνεργοῦνται καὶ μεταξύ τῶν ἔθνων.

Ἀφ' οὗ ἀπεδείξαμεν, ὅτι τὸ φυσικὸν δίκαιον παραδέχεται τὴν χρονίαν νομὴν καὶ τὴν παραγραφὴν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι τὰς παραδέχεται ὡσαύτως καὶ τὸ δίκαιον τῶν ἔθνων, καὶ ὅτι ἐπομένως ὀφείλουσιν αὐταὶ νὰ ἐνεργῶνται μεταξύ τῶν ἔθνων. Καθότι, ὡς εἶδομεν εἰς τὸν §. 6. τῶν Προηγουμένων, τὸ δίκαιον τῶν ἔθνων δὲν εἶναι, εἰμὴ κατάλληλος μὲ τὸ ὑποκείμενον· προσαρμογὴ τοῦ φυσικοῦ δικαίου εἰς τὰ ἔθνη. Καὶ μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιφέρῃ κἀμμίαν ἐξαίρεσιν ἔνταῦθα ἡ φύσις τοῦ ὑποκειμένου, ἡ χρῆσις τῆς χρονίας νομῆς καὶ τῆς παραγραφῆς εἶναι μάλιστα πλέον ἀναγκαία μεταξύ τῶν κυριαρχικῶν πολιτειῶν, παρὰ μεταξύ τῶν μερικῶν. Αἱ ἔριδες των γεννῶσι πολὺ σπουδαιότερας συνεπείας· αἱ διαφοραὶ των δὲν τελειοῦνται ὡς ἐπιτοκλείσον, εἰμὴ μὲ πολέμους αἰματώδεις· καὶ ἐπομένως, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπαιτοῦσιν ἔτι μᾶλλον νὰ μὴν ἐνοχλῆται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἡ νομὴ τῶν ἡγεμόνων, ἀλλὰ νὰ ὑπολαμβάνεται δικαία καὶ ἀκλόνητος, ὅταν εἰς διάστημα ἱκανῶν χρόνων δὲν διεφιλονεικῆθῃ. Ἄ, ἐπετρέπετο πάντοτε νὰ ἀνέρχεται τις εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, ὀλίγοι ἡγεμόνες ἤθελαν εἶσθαι βέβαιοι τῶν δικαιωμάτων των, μήτε ἤθελεν εἶσθαι δυνατόν νὰ ἐλπίσῃ τις εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς.

§. 148. Εἶναι δυσκολώτερον νὰ τὰς σπρίξῃ τις μεταξύ ἔθνων εἰς τὴν πρόληψιν τῆς ἐγκαταλείψεως.

Πρέπει ὡς τόσον νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τῆς χρονίας νομῆς καὶ τῆς παραγραφῆς κανόνων εἶναι ἐνίοτε πλέον δύσκολος μεταξύ ἔθνων, καθόσον τὰ δικαιώματα ταῦτα σπρίζονται εἰς πρόληψιν ἐξαγομένην ἀπὸ πολυχρόνιον σιωπὴν. Δὲν ἀγνοεῖ κἀγὼς πόσον ἐπικίνδυνον εἶναι πολλάκις εἰς μίαν ἀδύνατον πολιτείαν,

μόνον νὰ δώσῃ ὑποψίαν, ὅτι ἔχει ἀπαιτήσεις ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα δυνατοῦ τινος μονάρχου. Εἶναι λοιπὸν δύσκολον νὰ ζηρήσῃ τις νόμιμον ἐγκαταλείψεως πρόληψιν ἐπάνω εἰς τὴν πολυχρόνιον σιωπὴν. Περιπλέον, ἐπειδὴ ὁ ὀδηγὸς τῆς πολιτείας δὲν ἔχει συνήθως τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, δὲν ἠμπορεῖ ἡ σιωπὴ του νὰ βλάψῃ τὸ ἔθνος, ἢ τοὺς διαδόχους του, καὶ ἂν ἤθελεν ἀρκέσῃ, ὥστε νὰ ὑποδέσῃ τις τὴν ἐκ μέρους του ἐγκατάλειψιν. Τότε πρέπει νὰ ἰδῆ τις, ἂν τὸ ἔθνος παρημέλησε νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν σιωπὴν τοῦ ὀδηγοῦ του, ἢ ἂν ἐμέθεξεν αὐτῆς μὲ τὴν σιωπὴν συγκατάθεσίν του.

§. 149. Ἄλλαι ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι τὰς ἐνισχύουσιν.

Εἶναι ὅμως ἄλλαι ἀρχαί, εἰς τὰς ὁποίας ζηρίζεται ἡ χρῆσις καὶ ἡ δύναμις τῆς παραγραφῆς μεταξύ ἔθνων. Ἡ ἡσυχία τῶν λαῶν, ἡ σωτηρία τῶν πολιτειῶν, ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν ἀνέχονται ὥστε ἡ νομὴ, ἡ ἐξουσία καὶ τὰ ἐπίλοιπα τῶν ἔθνων δικαιώματα, νὰ διαμένωσιν ἀβέβαια, ὑποκείμενα εἰς διαφιλονεικῆσεις, καὶ εἰς εἰρήσιν ἐπιτηδεῖαν πάντοτε νὰ πράξῃ αἱματώδεις πολέμους. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν μεταξύ τῶν λαῶν τὴν πολυχρόνιον παραγραφὴν, ὡς μέσον βάσιμον καὶ ἀδιαφιλονεικῆτον. Ἄν τις ἐσιώπησεν ἀπὸ φόβου, ἢ ἄλλο εἶδος ἀνάγκης, ἢ ἀπώλεια τοῦ δικαιώματός του εἶναι δυσύχημα, τὸ ὁποῖον χρεωθεῖ νὰ ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονὴν, διότι δὲν ἐδυνήθη νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Αὐτοὶ ὅμως οἱ λόγοι δὲν ζηρίζουσι τὴν χρῆσιν τῆς παραγραφῆς, εἰμὴ εἰς περίπτωσιν πολυχρονίου νομῆς, ἀδιαφιλονεικῆτου καὶ ἀδιακώπου· καθότι εἶναι ἀνάγκη μίαν φοράν νὰ λαμβάνωσι τὰ πράγματα θέσιν τινὰ σταθερὰν καὶ μόνιμον. Ὅλα αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ λάβωσι χώραν, ὅταν πρόκηται περὶ νομῆς ὀλίγων ἐτῶν, εἰς τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἠμπορεῖ ἡ φρόνησις νὰ ὑποχρεώσῃ τινὰ εἰς σιωπὴν, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ κατηγορηθῇ ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἀφίνει νὰ πίπτωσι τὰ πράγματα εἰς ἀβεβαιότητα, καὶ ἀνανεῶναι ἔριδας ἀπεράντους. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀμνημόνευτον παραγραφὴν, ὅσα εἴπομεν περὶ αὐτῆς εἰς τὸν §. 143. ἀρκοῦσι νὰ πείσωσι καθὲς ἄνθρωπον, ὅτι πρέπει νὰ ἐνεργῆται μεταξύ ἔθνων.

§. 150. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἐθελουσίου δικαίου τῶν ἔθνων, ὡς πρὸς τοῦτο.

Ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῆς χρονίας νομῆς καὶ τῆς παραγραφῆς συντείνει τόσον εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὑποτίθεται δικαιοματικῶς, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη συγκατένευσαν νὰ παραδεχθῶσι τὴν νόμιμον καὶ ὀρθὴν αὐτῶν χρῆσιν, τόσον διὰ τὸ κοινὸν ὅλων ἀγαθόν, ὅσον καὶ διὰ τὸ μερικὸν συμφέρον ἐκάστου ἔθνους. Ἡ πολυχρόνιος παραγραφή καὶ ἡ χρονία νομὴ ἐνεργοῦνται καὶ κατὰ τὸ ἐθελούσιον δίκαιον τῶν ἔθνων. Πρὸς τοῦτο, ἐπειδὴ δυνάμει αὐτοῦ τούτου τοῦ δικαίου, τὰ ἔθνη ὑπολαμβάνονται, εἰς ὅλας τὰς ἀμφιβάλλουσας περιπτώσεις, ὅτι ἐνεργοῦσιν ἀναμεταξύ των μὲ ἴσον δικαίωμα, (Πρην. § 21.) πρέπει ἡ παραγραφή νὰ ἐνεργῆται μεταξύ ἔθνων, ὅταν ζηρίζεται εἰς ἀδιαφιλονείκητον πολυχρόνιον νομὴν, χωρὶς νὰ συγχωρῆται, παρεκτός ἂν ἦναι ἐναργέσταται ἀποδείξεις, νὰ ἀντιτείνῃ τις ὅτι ἡ νομὴ εἶναι ἐν κακῇ πίσει. Καθότι ἐκτός τῆς περιπτώσεως ταύτης, κάθε ἔθνος ὑπολαμβάνεται ὅτι νέμεται τὸ πρᾶγμα ἐν καλῇ πίσει. Τοιοῦτον εἶναι τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἐκάστη κυριαρχικὴ πολιτεία ὀφείλει νὰ παραχωρῇ εἰς τὰς ἄλλας· δὲν ἢμπορεῖ ὅμως νὰ ἐπιφυλάξῃ εἰς ἑαυτὴν ἄλλο παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἀναγκαίου δικαίωματος. (Πρην. §. 28.) Ἡ παραγραφή δὲν εἶναι νόμιμος εἰς τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, παρὰ μόνον διὰ τὸν ἐν καλῇ πίσει νομέα.

§. 151. Περὶ τοῦ δικαίου τῶν συνθηκῶν, ἢ περὶ τῶν ὡς πρὸς τοῦτο ἐθίμων.

Ἐπειδὴ ἡ παραγραφή ὑπόκειται εἰς τόσας δυσκολίας, ἡθέλε συμφέρει κατὰ πολλὰ εἰς τὰ γειτονικὰ ἔθνη νὰ διευθετῶσι τὰ τοιαῦτα διὰ συνθηκῶν, μάλιστα τὸ περὶ τῶν εἰς νόμιμον παραγραφὴν ἀναγκαίων ἐτῶν Κεφάλαιον, διότι τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἢμπορεῖ ἐν γένει νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ μόνον τὸ φυσικὸν δίκαιον. Ἐάν, εἰς ἔλλειψιν συνθηκῶν, ἐπικράτησέ τι ἔθιμον ὡς πρὸς ταύτην τὴν ὕλην, τὰ ἔθνη, μεταξύ τῶν ὁποίων τοῦτο τὸ ἔθιμον ἐπικρατεῖ, ὀφείλουσι νὰ τὸ ἀκολουθῶσι. (Πρην. §. 26.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ συνθηκῶν συμμαχίας, καὶ ἄλλων δημοσίων συνθηκῶν.

§. 152. Τί ἐστὶ συνθήκη.

Ἡ τῶν συνθηκῶν ὕλη εἶναι ἀναμφιβόλως μία τῶν πλέον ἀξιολόγων ἀφ' ὧστας αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῶν ἔθνῶν δύνανται νὰ μᾶς παρουσιάσωσι. Πειπεισμένα ὅτι δὲν ἤμπορεῖ τις πάντοτε νὰ ἐλπίσῃ ἀπὸ μέρους τῶν πολιτικῶν σωμάτων τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἐνοχῶν των, καὶ τῶν ἀμοιβαίων καθηκόντων τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ πλέον ἔμφρονα ἐξ αὐτῶν προσπαθοῦσι νὰ προμηθεύωσι διὰ τῶν συνθηκῶν τὰς βοηθείας καὶ τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἤθελε τοῖς ἐξασφαλίζει ὁ φυσικὸς νόμος, ἂν αἱ ὀλέθριοι συμβουλαὶ τῆς ψευδοῦς πολιτικῆς δὲν τὸν ἀπεκαθίστων μάταιον. Συνθήκη δὲ καλεῖται ἡ συμφωνία, τὴν ὁποίαν ἀνώτεραι δυνάμεις κάμνουσιν ἐπὶ κοινῷ ἀγαθῷ, εἴτε διὰ πάντοτε, εἴτε δι' ἰκανὸν διάστημα χρόνου.

§. 153. Περὶ συμβολαίων, (pactions) καὶ συμβάσεων (accords).

Αἱ συμφωνίαι, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι πράγματα περατικὰ, ὀνομάζονται συμβάσεις, ἢ συμβόλαια. Ἐκπληροῦνται ἅπαξ, καὶ δὲν συνεπιφέρουσι πράξεις καθημερινάς. Αἱ συνθήκαι, ἐξ ἐναντίας, ἀπαιτοῦσιν ἐκτέλεσιν διαδοχικὴν, ἧτις ὀφείλει νὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ ἡ συνθήκη.

§. 154. Τίνες κάμνουσι τὰς συνθήκας.

Αἱ δημοσiai συνθήκαι δὲν γίνονται εἰμὴ ἀπὸ μόνας τὰς ἀνώτερας δυνάμεις, ἢ τοὺς κυριάρχας, οἱ ὁποῖοι συναλλάττουσιν ἐν ὀνόματι τῆς πολιτείας. Αἱ δὲ συμφωνίαι, τὰς ὁποίας οἱ κυριάρχαι κάμνουσιν ἀναμεταξύ των ὡς πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας τῶν ὑποθέσεις, καθὼς καὶ αἱ μεταξύ ἐνὸς κυριάρχου καὶ ἐνὸς μερικοῦ συμφωνίαι, δὲν εἶναι δημοσiai συνθήκαι. Ἀναμφιβόλως ὁ ἡγεμὼν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη πλήρης καὶ ἀπόλυτος ἐξουσία, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαπραγματευθῇ ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας παριστάνει πολιτείας, καὶ αἱ ὑποσχέσεις του ὑποχρεοῦσιν ὀλόκληρον τὸ ἔθνος. Ὅλοι ὅμως

τῶν λαῶν οἱ ὀδηγοὶ δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ κάμωσι μόνοι τῶν δημοσίας συνθηκῆς· ἔνιοι ἐξ αὐτῶν ἐνέχονται νὰ ζητήσωσι τὴν γνώμην τῆς Γερουσίας, ἢ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Καὶ ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις νόμους πάσης πολιτείας ἔχει νὰ γνωρίσῃ τις τὴν δύναμιν, ἢ ὁποία ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα διὰ νὰ συναλλάξῃ ἰσχυρῶς ἐν ὄνομαι τῆς πολιτείας.

Ὅταν λέγωμεν, ὅτι αἱ δημοσῖαι συνθηκαὶ δὲν γίνονται πάρεξ ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις, δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι τοιαύτης φύσεως συνθηκαὶ δὲν δύνανται νὰ συνταχθῶσιν ἀπὸ πρίγγιπας, ἢ κοινότητος, εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελε δοθῆ τούτο τὸ δικαίωμα εἴτε κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ κυριάρχου, εἴτε ἀπὸ τὸν θεμελιώδη νόμον τῆς πολιτείας, εἴτε κατὰ προνόμιον, εἴτε τέλος πάντων κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν συνήθειαν. Οὕτως οἱ πρίγγιπες, καὶ αἱ ἐλεύθεροι πόλεις τῆς Γερμανίας ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ κάμωσι συμμαχίας μετὰ ξέναις δυνάμεις, μολονότι ἐξαρτῶνται εἰς μερικὰ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Οἱ νόμοι τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου τοῖς δίδουσι κατὰ τοῦτο, ὡς καὶ κατὰ τινα ἄλλα, τὸ δίκαιον τῆς κυριαρχίας.

§. 155. Ἄν δύναται ἡ προσατευομένη πολιτεία νὰ κάμῃ συνθήκας.

Ἐπειδὴ ἡ πολιτεία, ἢ ὁποία ἐτέθη ὑπ' ἀλλοτρίαν προσασίαν, δὲν χάνει διὰ τοῦτο τὸν χαρακτῆρα τῶν κυριαρχικῶν πολιτειῶν, (Βιβλ. Α. §. 192.) δύναται νὰ κάμῃ συνθήκας καὶ συμμαχίας, ἔκτος μόνον ἂν ρητῶς παραιτήθῃ τούτου τοῦ δικαιώματος μετὰ τὴν τὴν συνθήκην τῆς προσασίας. Καὶ αὕτη ἡ συνθήκη τῆς προσασίας ὑποχρεῖ διὰ παντός τὴν προσατευομένην πολιτείαν, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ πλέον κάμμίαν ὑπόσχεσιν ἀντιβαίνουσαν εἰς αὐτὴν ἰδιαιτέρως, ἢ ἐν γένει εἰς τὰς περὶ προσασίας συνθήκας. Οὕτως ὁ προσατευόμενος δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ βοήθειαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ προσέτου του, μήτε νὰ τοῖς παραχωρήσῃ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ διαβῶσιν ἀπὸ τὴν ἐπικρατείαν του.

§. 156. Συνθηκαὶ γινόμεναι ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν κυριαρχῶν.

Οἱ κυριάρχαι συνδιαπραγματεύονται διὰ τῶν ἐπιτρόπων ἢ ἐντολέων των, εἰς τοὺς ὁποίους δίδουσι ἢλας τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις, καὶ τοὺς ὁποίους κοινῶς καλοῦσι πληρεξουσίου. Ἐδῶ ἡμ-

πορεῖ τις νὰ προσαρμόσῃ ὅλους τρὺς κινδύνους τοῦ φυσικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὰ δι' ἐντολῆς γιγνόμενα πράγματα. Ἐὰν δίκαια τοῦ ἐντολέως προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν ἐντολὴν του· αὐτὸς χρεωθεῖ νὰ τὴν ἀκολουθῇ αὐστηρῶς, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅλαι του αἱ ὑποσχέσεις, ὅταν δὲν ὑπερβαίνωσι τοὺς ὅρους τῆς ἐντολῆς του, ὑποχρεοῦσι τὸν ἐντειλάμενον. Τὴν σήμερον, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κινδύνου, ἢ δυσκολίας, ἐπιφυλάττονται οἱ ἡγεμόνες νὰ ἐπικυρώσωσι τὰ παρὰ τῶν ὑπουργῶν τῶν συμφωνηθέντα· καὶ ἕως τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης, αἱ συμφωνίαι τοῦ πληρεξουσίου ὑπουργοῦ δὲν ἔχουσι καμμίαν ἰσχύον. Δὲν ἔμπορεῖ μολοντοῦτο ὁ ἡγεμὼν νὰ ἀρνηθῇ τιμῶς ὅσα ἐσυμφωνήθησαν, δυνάμει τῆς ὁποίας αὐτὸς ἔδωκε πληρεξουσιότητα, ἂν δὲν δείξῃ ὅτι ἔχει αἰτίας ἰσχυρὰς καὶ βασίμους, καὶ μάλιστα ὅτι ὁ ὑπουργὸς του παρέβη τὰς ὁδηγίας του.

§. 157. Περὶ τοῦ κύρους τῶν συνθηκῶν.

Ἡ συνθήκη εἶναι ἰσχυρὰ, ὅταν δὲν ᾔῃναι ἐσφαλμένος ὁ τρόπος καθ' ὃν ἔγινε· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ζητεῖται ἄλλο, παρὰ ἡ ἀνήκουσα δύναμις τῶν συναλλαττόντων, καὶ ἡ ἀναμφίβλος δήλωσις τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεώς των.

§. 158. Ἡ βλάβη δὲν ἀκυρόνει τὰς συνθήκας.

Δὲν δύναται λοιπὸν ἡ βλάβη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς αἰτία ἀκυρώσεως τῆς συνθήκης. Εἶναι ἔργον τοῦ ὑποσχομένου νὰ ζυγίσῃ καλῶς τὰ πάντα, πρὶν συμφωνήσῃ· αὐτὸς ἔμπορεῖ νὰ διαθέσῃ τὸ ἔδικόν του ὅπως θέλει, νὰ παραχωρήσῃ τὰ δίκαιά του, νὰ παραμελήσῃ τὰς ὠφελείας του, καθὼς ἤθελεν ἐγκρίνει· δὲν χρεωθεῖ δὲ ὁ λαμβάνων νὰ ἐξετάσῃ τὰς αἰτίας του, καὶ νὰ σαθρίσῃ τὴν ἀξίαν των. Ἄν ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἀνατρέπῃ τὴν συνθήκην, ὅποιος ἤθελεν ὑποφέρει βλάβην ἐξ αὐτῆς, δὲν ἤθελεν ὑπάρχει καμμία βεβαιότης εἰς τὰ συναλλάγματα τῶν ἐθνῶν. Δύνανται οἱ πολιτικοὶ νόμοι νὰ θέσωσιν ὅρια εἰς τὴν βλάβην, καὶ νὰ προσδιορίσωσι τὸν βαθμὸν αὐτῆς, ὅστις ἔμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀκύρωσιν τοῦ συναλλάγματος· οἱ κυριάρχαι ὅμως δὲν ἀναγνωρίζουσι κανένα κριτήριον. Πῶς θέλει λοιπὸν ἀποδειχθῆ ἀναμεταξύ των ἡ βλάβη; Τίς θέλει προσδιορίσει τὸν βαθμὸν αὐτῆς, ὅστις δύναται νὰ ἀκυρώσῃ τὴν συνθήκην; Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ εἰρήνη

τῶν ἔθνῶν ἀπαιτοῦσι νὰ μὴν ἐξαρτῶνται αἱ συνθήκαι τῶν ἀπὸ τόσον μετέωρον καὶ τόσον ἐπικίνδυνον μέσον ἀκυρώσεως.

§. 159. Καθῆκον τῶν ἔθνῶν ὡς πρὸς τοῦτο.

Ἐκαστος κυριάρχης μολόντοῦτο ἐν συνειδήσει νὰ σέβεται τὴν δικαιοσύνην, καὶ νὰ τὴν ἀκολουθῆ καθόσον δύναται εἰς ὅλας τὰς συνθήκας του. Καὶ ἂν ποτε συνέβαινε νὰ γραφῆ εἰς βλάβην τῶν συμφερόντων τινος συμμάχου ἢ συνθήκη, ἢ ὁποῖα ἔγινε πρῶτον ἐν καλῇ πίσει καὶ χωρὶς παρατήρησιν τῆς ἐξ αὐτῆς προερχομένης ἀδικίας, δὲν εἶναι πρᾶγμα καλῆτερον, ἐπαινετώτερον, καὶ πλεόν συμφωνον μὲ τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα τῶν ἔθνῶν, παρὰ νὰ παραιτηθῆ τις ἀπὸ αὐτῆν, φθάνει νὰ ἡμπορῆ νὰ τὸ κάμη χωρὶς νὰ λείψῃ εἰς τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα, καὶ χωρὶς νὰ ριψοκινδυνεύσῃ, ἢ νὰ ὑποφέρῃ σημαντικὰς ζημίας.

§. 160. Ἀκύρωσις τῶν ὀλεθρίων εἰς τὴν πολιτείαν συνθηκῶν.

Ἄν ἡ ἀπλή βλάβη, ἢ κάποια ζημία προερχομένη ἀπὸ τινὰ συνθήκην, δὲν ἀρκοῦσι νὰ τὴν κατασῆσωσιν ἄκυρον, τὸ πρᾶγμα εἶναι διαφορετικὸν ὡς πρὸς τὰς συνθήκας, ἐξ ὧν δύναται νὰ προκύψῃ ὁ ὀλεθρος τοῦ ἔθνους. Ἐπειδὴ πᾶσα συνθήκη ὑφείλει νὰ γίνεται μὲ ἀποχρῶσιν πληρεξουσιότητα, ἢ διὰ τὴν πολιτείαν ὀλεθρία συνθήκη εἶναι ἄκυρος, καὶ δὲν τὴν ὑποχρεοῖ κατ' οὐδένα τρόπον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχη κινεῖς ὀδηγὸς ἔθνους τὴν ἐξουσίαν νὰ καθυποχρεωθῆ εἰς πράγματα δυνάμενα νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὴν πολιτείαν, διὰ μόνην τῆς ὁποίας τὴν σωτηρίαν τῷ ἐνεπισεύθησαν τὴν ἐξουσίαν. Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔθνος, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, (Βιβλ. Α'. §. §. 16. κτλ.) ἐνέχεται νὰ κάμη ὅ, τι ἢ συντήρησις καὶ ἢ σωτηρία του ἀπαιτοῦσι, δὲν δύναται νὰ ὑποχρεωθῆ εἰς πράγματα ἀντιβαίνοντα εἰς ταῦτας τὰς ἀναποφεύκτους ἐνοχίας. Εἰς τοὺς 1506 τὰ συστήματα (états généraux) τῆς Γαλλίας, συνηγμένα εἰς Τούρ, ὑπεχρέωσαν Λουδοβίκον τὸν ΙΒ'. νὰ διαλύσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε κάμη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς Φιλίππου τοῦ υἱοῦ του συνθήκην, διότι ἦτον ὀλεθρία εἰς τὸ βασίλειον. Ἀπέφασίσθη μάλιστα ὅτι μήτε ἡ συνθήκη, μήτε ὁ συνοδεύσας αὐτὴν ὄρκος δὲν ἐδύναντο νὰ ὑποχρεώσωσι τὸν βασιλέα, ὅστις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλοτριώσῃ τὰ πράγ-

ματα τοῦ διαδήματός. Ὀμιλήσαμεν περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἀκυρώσεως μέσου εἰς τὸ Κεφάλ. ΚΑ. τοῦ Α'. Βιβλίου.

§. 161. Δὲν ἔχεισι κῦρος αἱ δι' αἰτίαν ἀδικον ἢ ἄτιμον γεινόμεναι συνθήκαι.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπλ. δι' ἔλλειψιν ἀποχρώσεως δυνάμεως, ἢ δι' ἀδικον ἢ ἄτιμον αἰτίαν γενομένη συνθήκη δὲν ἔχει τὸ πραγματικὸν κῦρος, διότι δὲν δύναται κανεῖς νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ πράξῃ τι ἐναντίον τοῦ φυσικοῦ νόμου. Οὕτως ἡ ἐπιθετικὴ συμμαχία, τὴν ὁποίαν ἐνιοὶ ἠθέλαν κάμει διὰ νὰ διαρπάξωσι τὴν ἐπικράτειάν τινος ἔθνους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἔλαβον κάμμίαν ὕβριν, δύναται, ἢ μᾶλλον ὀφείλει νὰ διαλυθῇ.

§. 162. Ἄν ἐπιτρέπωνται αἱ μετὰ τῶν ἑτεροθρήσκων συμμαχίαι; Ζητεῖται, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ συμμαχήσῃ τις μὲ ἔθνος ἄλλης θρησκείας, καὶ ἂν αἱ μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίσεως συνθῆκαι ἔχωσι τὸ κῦρος τῶν. Ὁ Γρότιος διεπραγματεύθη ἐκτεταμένως τοῦτο τὸ ζήτημα, τοῦ ὁποῖου ἡ διαφιλονείκησις ἐχρησίμευεν ἴσως εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατ' ἣν ἡ θρησκευτικὴ μανία ἐξέβλονεν εἰσέτι τὰς ὁποίας πολὺν καιρὸν ἔκαμε νὰ λησμονήσωσιν οἱ ἄνθρωποι ἀρχὰς, καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνάπτυξιν τολμῶμεν τὴν σήμερον νὰ νομίσωμεν ἀνωφελῆ. Μόνος ὁ φυσικὸς νόμος κανονίζει τὰς συνθήκας τῶν ἔθνων, ἡ δὲ διαφορὰ τῆς θρησκείας εἶναι ἀλλοτρία ὅλως διόλου εἰς αὐτάς. Οἱ λαοὶ συνδιαπραγματεύονται ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Χριστιανοῦ ἢ τοῦ Μουσουλμάνου. Ἡ κοινὴ ὅλων αὐτῶν σωτηρία ἀπαιτεῖ νὰ δύνωνται νὰ συνδιαπραγματεύωνται, καὶ νὰ συνδιαπραγματεύωνται ἐν ἀσφαλείᾳ. Κάθε δὲ θρησκεία, ἥτις ἠθέλε κατὰ τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν νόμον, ἠθέλεν εἰσθαῖ θρησκεία ἀξιοκατάκριτος. Μία τοιαύτη θρησκεία δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν τῆς φύσεως δημιουργόν, πάντοτε εὐσαθῆ καὶ σύμφωνον εἰς τὰς πράξεις του. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τις θρησκεία, τῆς ὁποίας τὰ δόγματα ὀφείλουσι νὰ ὑποστηρίζωνται διὰ τῆς βίας, ὁ φυσικὸς νόμος ἀπαγορεύει νὰ περιθάλη τις τὴν τοιαύτην θρησκείαν, καὶ νὰ συμμαχῇ χωρὶς ἀνάγκης μὲ τοὺς ἀπανθρώπους ὀπαδοὺς τῆς· μάλιστα τὰ κοινὰ ὅλων τῶν λαῶν συμφέροντα τοὺς προσαλοῦσι

να συμμαχήσωτιν ὁμοῦ κατὰ τῶν μανηκῶν τούτων, καὶ νὰ περι-
 φείλωσι τὸν φανατισμὸν των, ὅστις ταραττει τὴν κοινὴν ἡσυχίαν,
 καὶ ἐπαπειλεῖ ὅλα τὰ ἔθνη.

§. 163. Ἐνοχὴ τοῦ διατηρεῖν τὰς συνθήκας.

Εἰς τὸ φυσικὸν δίκαιον ἀποδεικνύεται, ὅτι ὅποιος ὑπόσχεταί
 φει εἰς ἄλλον, μεταδίδει εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἀπαιτήσῃ
 τὸ ὑποσχεθὲν πράγμα, καὶ ὅτι ἐπομένως ἢ μὴ ἐκπλήρωσις τῆς
 τελεσθεΐσης ὑποσχέσεως εἶναι παραβίασις τοῦ ἀλλοτρίου δικαιώ-
 ματος, καὶ ἀδικία τόσον προφανῆς, ὅσον αὐτὸς ὁ σφετερισμὸς τοῦ
 ξένου πράγματος. Ὅλη ἡ ἡσυχία, ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἀσφάλεια
 τοῦ ἀνθρώπινου γένους στηρίζονται εἰς τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἰς
 τὴν ἐνοχὴν τοῦ νὰ εὐλαβῆταί τις τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων.
 Ἡ εὐλάβεια τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ δίκαια τῆς κυριότητος καὶ τῆς
 ἰδιοκτησίας μας, ἀσφαλίζει τὰ ἐνεσῶτα κτήματά μας, καὶ ἡ πί-
 σις τῶν ὑποσχέσεων μᾶς ἐγγυᾶται τὴν παράδοσιν ἢ τὴν ἐκπλή-
 ρωσιν ὅσων δὲν δύνανται νὰ παραδοθῶσιν ἢ νὰ ἐκπληρωθῶσιν ἀ-
 μέσως. Ποῦ πλέον ἀσφάλεια, ποῦ πλέον ἐμπόριον μεταξὺ τῶν ἀν-
 θρώπων, ἂν νομίζωσιν ὅτι δὲν ἐνέχονται νὰ ᾔναι πιστοὶ, καὶ νὰ
 ἐκπληρῶσι τὸν λόγον των; Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἐνοχὴ εἶναι τόσον ἀναγ-
 καία, ὅσον φυσικὴ καὶ ἀναμφίβητος μεταξὺ τῶν ἔθνῶν, τὰ ὅποια
 συζῶσιν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς φύσεως, καὶ δὲν ἀναγνωρίζουσιν
 ἀνώτερόν των ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸς συντήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς
 εἰρήνης εἰς τὴν κοινωνίαν των. Ὅφείλουσι λοιπὸν τὰ ἔθνη καὶ οἱ
 ὀδηγοὶ των νὰ φυλάττωσιν ἀπαραβιάσως τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς
 συνθήκας των. Καὶ μολονότι ἡ ἀναντίρρητος αὕτη ἀλήθεια ἀμει-
 λείται πολλάκις εἰς τὸν βίον, ἀναγνωρίζεται ὅμως ἐν γένει ἀπὸ
 ὅλα τὰ ἔθνη. Ἡ τρομερωτέρα ὕβρις διὰ τοὺς ἡγεμόνας εἶναι τὸ
 νὰ τοὺς ὀνειδίσῃ τις ἀπισίαν· ὁ δὲ ἡγεμὼν, ὅστις δὲν ἐκπληροῖ
 τινὰ συνθήκην, εἶναι ἀναμφιβόλως ἀπιστος, καθότι παραβιάζει
 τὴν πίσιν. Δὲν εἶναι ἐξεναντίας πράγμα ἐνδοξότερον δι' ἓνα ἡγε-
 μόνα ἢ διὰ τὸ ἔθνος του, ὅσον ἢ ὑπόληψις, ὅτι φυλάττει ἀπα-
 ραβιάσως τὸν λόγον του.

§. 164. Ἡ παραβίασις τῆς συνθήκης εἶναι ἀδίκημα.

Ἄν αἱ ὑποσχέσεις τινος συνθήκης ἐπιβάλλουσιν ἀφ' ἐνός μέρους

ἔνοχὴν τελείαν, προάγουσιν ἀφ' ἑτέρου δικαίωμα τέλειον. Ὅστις λοιπὸν παραβιάζει συνθήκην, παραβιάζει τὸ τέλειον δικαίωμα ἐκείνου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσυμφώνησε, τουτέστι τὸν ἀδικεῖ.

§. 165. Δὲν δύναται τις νὰ κάμη συνθήκας ἐναντίας τῶν ὑπαρχουσῶν.

Ὁ κυριάρχης, ὅστις εἶναι δεδεμένος μὲ μίαν συνθήκην, δὲν δύναται νὰ κάμη ἄλλας ἐναντίας εἰς αὐτήν. Τὰ πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων ὑπεχρεώθη, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Καὶ ἂν συνέβαινε νὰ ἐναντιόνηται κατὰ τι ἢ μεταγενεστέρα συνθήκη εἰς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὴν παλαιότεραν, ἢ νέα θέλει εἶσθαι ἄκυρος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὡς διαθέτουσα περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαθέτοντος αὐτά. (Ἐδῶ εἶναι λόγος περὶ συνθηκῶν γινομένων μὲ διαφόρους δυνάμεις.) Ἄν δὲ ἡ παλαιὰ συνθήκη ᾖ μυσικὴ, ἢ θέλει εἶσθαι φανερὰ κακὴ πίστις νὰ κάμη τις ἄλλην ἐναντίαν αὐτῆς, ἢ εἰς τὴν χρεῖαν ἢ θέλει ἀναφανῆ ἄκυρος. Περιπλέον δὲν συγχωρεῖται μήτε νὰ κάμη τις ὑποσχέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ εὐρεθῶσιν ἐναντίαι τῆς μυσικῆς συνθήκης, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἄκυροι· ἐκτὸς μόνον ἂν ᾖ ὁ συναλλάττων εἰς κατάσασιν νὰ ἀποζημιώσῃ ὀλοκλήρως τὸν νέον σύμμαχόν του· καθότι ἀλλέως ἢ θέλει τὸν ἀπατᾷ, ὅποιος ἢ θέλει τῷ κάμνει ὑποσχέσεις, χωρὶς νὰ τὸν προειδοποιήσῃ, ὅτι ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῶσι περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θέλει εἶσθαι ἐλεύθερος νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ. Ὁ τοιουτοτρόπως ἐξαπατηθεὶς σύμμαχος ἔχει ἀναμφιβόλως τὸ δικαίωμα νὰ παραιτηθῇ τῆς συνθήκης· ἂν ὅμως προτιμᾷ νὰ τὴν διατηρήσῃ, ἢ συνθήκη ἀκολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τὴν προγενεστέρα συνθήκην.

§. 166. Πῶς δύναται τις νὰ συμφωνήσῃ μὲ πολλὰ ἔθνη διὰ τὸ αὐτὸ πρῆγμα.

Δὲν ἐμποδίζεται κάθε κυριάρχης νὰ κάμη τῆς αὐτῆς φύσεως ὑποσχέσεις πρὸς δύο ἢ καὶ περισσότερα ἔθνη, ἂν ᾖ εἰς κατάσασιν νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ ἐν ταύτῳ ὡς πρὸς ὅλους τοὺς συμμαχοὺς. Π. χ. μία συνθήκη ἐμπορίου μὲ ἓν ἔθνος δὲν ἐμποδίζει ἕσας ἄλλας παρομοίας δύνανται νὰ κάμη μὲ ἄλλα.